

A Ruskin Hall Oxfordban.

A nagy angol tudós kevés idővel ezelőtt bekövetkezett halála alkalmából a művelt világ összes hírlapjai megemlékeztek a részben már elfeledett, részben nem eléggé, vagy nem a helyes irányban méltányolt oxfordi egyetemi professorról és páratlan emberbarátról.

Szerény véleményem és tudásom szerint Ruskint mindig mint jeles műkritikust méltatták első sorban, pedig az ő szociálpolitikai törekvései kétségtelenül maradandóbb nyomokat hagytak hátra Amerikában és Angliában is.

Az ő szociális érzéjainak megvalósítására törekszik az az intézet, a melynek fennállásáról akarok rövid ismertetést közölni.

Bevezetés, illetve átmenetképen csak azt akarom elmondani, hogy, mint általánosan tudva van, a modern műveltség kizárólagos nevelési tényezői voltak eddig a templom, az iskola, a sajtó és a színház, a melyek mindnyájan nagy tömegek szellemi és erkölcsi szükségleteinek elátására törekedtek. Ugyanilyen célokat tűztek ki maguknak a tudományterjesztő társulatok is, csak legutóbb kezdték meg az angolok, dánok, svédek és norvégek között egyes társaságok azt, hogy az általános népnevelés keretében különbözőképen alkalmazkodjanak az egyes emberek nevelési igényeihez. Egészen új neme ez a szellemi munka megosztásának, a mely nem csupán a tanítók, hanem a tanítványok különös, egyéni körülményeit is számba veszi. Sarkalatos fordulópontja ez a világ nevelési rendjének; mert eddig minden iskola-igazgatósági és neveléstudományi elmélet a nagy tömegek együttes képzésével foglalkozott: ezek az új kísérletek ellenben teljesen alárendelik munkásságukat az egyén szükségleteinek.

Eddig a nagy tömegek átlagos kulturális fajsúlyát az általános neveléssel akartuk növelni: ez új elméletek pedig arra törekednek, hogy az egyeseket eljuttassák a reájuk nézve elérhető legmagasabb műveltségre.

Az új kísérletek között a legérdekesebbek egyike a Ruskin Hall Oxfordban. A régi egyetemi város egyik legszebb terén van egy csinos, de egyébként igénytelen külsejű két emeletes ház, mely a Balliol kollégium tulajdona. Valamikor az ötödik Marlborough herceg lakott benne, legutóbb pedig Green, volt egyetemi professor. Kevéssel ezelőtt meg egy intézetet nyitottak meg benne, az amerikai paraszt egyetemek mintájára. A kollégium igen nagy fontosságú szociális érdekeket szolgál: a munkás osztálynak akar módot nyújtani arra, hogy tanulhasson s az egyszerű „termelő“ állapotából az öntudatos „ember és polgár“ méltóságára emelkedhessék.

E részben tehát egészen a néhai egyetemi professor, Ruskin János szociál-politikai programját igyekszik megvalósítani. Nálunk Ruskin nevét nem nagyon ismerik; legfőleg azt tudják róla, hogy jeles műkritikus, kinek egyik becses monografiáját („Velence kövei“ ford. Geöcze Sarolta) a magyar tudom. Akadémia is sietett lefordíttatni. Pedig Ruskin társadalom politikai munkássága nagyobb figyelmet érdemel s bizonyára nagyobb hírré is jut, ha Tolsztoj, aki a világerkölesi fölfogásban egy esapáson jár vele, könnyebben érthető, tehát népszerűbb irataival el nem tereli róla a figyelmet.

Ruskin, Carlyle nyomán az erkölesi elvek érvényesülését követte a nemzetgazdaságtanban s a munkában, de a felvilágosodott munkában látta a mostani korrumpált társadalmi rend regenerátorát. Abból a feltevésből indulva ki, hogy jó munkát csak értelmes, tanult munkás végezhet, kötelességévé tette a „felső tízezernek“ az alsóbb néprétegek nevelését, oktatását, hogy út nyiljék a szegények előtt is az emelkedésre.

Ez a szociál-politikai hitvallás csudálatosképen nem Angliában, hanem Amerikában talált visszhangra s épen úgy, mint az University Extension, gyakorlati alakjában onnan származott vissza hazájába. Az angolok túltengő és gyakran sértő nemzeti önértékükben azt hiszik, hogy úgy politikai, mint társadalmi intézményeik a legtökéletesebbek az egész világon, természetes tehát, hogy minden újítástól idegenkednek s a legnagyobb mértékben konzervatívek. A modern technikának és tudománynak legújabb vívmányai a XII. és XIII. század megkövült intézményeinek, szervezeteinek tőzsomszéd-ságában élnek és terjednek.

Különösen áll ez az angol egyetemi nevelésre, a mely nem

csak ezéjjaiban, hanem eszközeiben is merő ellentéte a kontinens iskolázásának. Nálunk az általános képzés mindig bizonyos nagyobb tömegű, szerves egészet követel az ismeretek rendszereiből: az angoloknál azonban a rendszer vázlata mellett mindig elegendő egy-két részletnek, nem is igen mélyreható ismerete. E mellett még a kedélyi nevelés hiánya, meg a testi nevelés túltengése jellemzi az angol iskolázást. Nálunk az egyetemen minden hallgató kereseti élet-pályája okmányi és tartalmi képesítését szerzi meg: Angliában ellenben az egyetemek feladata inkább csak az, hogy a társadalomnak egészséges, művelt és független „gentlemen“-ek tömegeit szolgáltatassa; a kit pedig tehetsége és hajlandósága a tudományos pályára vonz, annak az egyetem csak ösztönt ad és irányt mutat, a többit végezze el maga.

Ennek megfelelően az angol egyetemi élet inkább csak „nagy-úri passió“, a sportnak bizonyos neme, amely csakis a gazdagok kiváltsága. Ez a mi fogalmaink szerint hihetetlen állítás azonnal érthető és hihető lesz, ha megismerkedünk valamelyik, például az oxfordi egyetem szervezetével. Ebben az egyetemben 26, magában véve önálló s a másiktól teljesen független kollégium van. A diákok java része, már tudniillik a gazdagok, bent laknak a kollégiumban s mindegyiknek két, nem ritkán három szobája van. És hogy ez így van, nem is az ő akaratától függ; ennek így kell lennie, mert az angol „gentleman“ nem étkezhet, vagy dolgozhat abban a szobában, a melyben alszik. Képzeltető tehát, hogy a diákok élete nagyon drága: 200—400 font sterling közt váltakozik évenként. Noha a tandíjak igen magasak, elengedését senki sem kéri, sőt a szegényebb diákok számára tett alapítványokat néha senki sem veszi igénybe.

Könnyen érthető tehát, hogy Ruskin törekvéseit, melyek a tudomány népszerűsítésére és szélesebb körű terjesztésére irányultak, nem fogadták rokonszenvesen. Megtörtént, hogy midőn a híres tudós példával óhajtván a munka iránti tiszteletét kifejezni, föllelkesítette kollégiuma hallgatóit s velük együtt kivonult Hinkseybe a szegények háza előtt az utat kubikolni, az egész angol közvélemény ellene lázadt s az élelslapok a legsértőbb karrikaturákat rajzolták róla.

De, ha Anglia kigúnyolta, annál jobban méltányolta őt Amerika, az igazi „self made men“-ek hazája. Mr. Walter Vrooman St.-

Louisból és Mr. Ch. A. Beard, egy másik amerikai, nem csak lelkesen fölkarolták Ruskin professor szociál-politikai ideálját, hanem áthozták azt Amerikából és pedig épen Oxfordba, a legkonzervatívabb egyetemi városba, a hol megalapították és megnyitották az első munkás egyetemet. Ez a Ruskin Hall.

Az alapítás nem volt könnyű feladat s a mozgalom, konzervatív részről, sok akadályval, ellenzéssel találkozott. Sokan azt mondták, hogy az University Extension mellett, a mely az egyetemi városokban rendszeres kurzusokat tart s azon fölül a népesebb ipari központokba is csekély díjazásért fölolvasókat küld, ez az új intézet egészen fölösleges. Az alapítók viszont azt hangoztatták, hogy az University Extension nem veszi tekintetbe a vegyes hallgatóság különböző értelmiségi fokát és előképzettségét, tevékenysége tehát csak részben pótolja azt a hiányt, mely a munkások szellemi tehetségének a fejlesztésében nyilatkozik; s azon kívül egy-egy alig öthat fölolvasásra terjedő ciklus nem is elégítheti ki a magasabb ismeretekre vágyó tanulókat. A Ruskin Hall ellenben egész éven át nyitva lesz, kollégiumába kivétel nélkül befogad mindenkit, hetenkint 10 shillingért (körülbelül 6 forint) teljes ellátást ad, sőt ingyenes alapítványokat is tesz az egészen szegények számára. Pedagógiai szempontból meg ezzel az érdekes érveléssel támogatták tervüket: az egyetemek „gentlemen“-eket nevelnek, a mester-iskolák és a műszaki iskolák „termelőket“, a Ruskin Hall pedig „embereket és polgárokat“ akar nevelni.

„Föl akarjuk nyitni a munkások szemeit, hadd lássák, hogy a munka nem esökkenti az ember méltóságát“, ez a Ruskin Hall alapítóinak jelszava. S ezt a kiáltást meghallották azok, a kiknek szólt, a munkások. Körülbelül fél esztendeig tartott az előkészítő mozgalom; ez alatt a munkás-szövetségek, ipartestületek, a sok Trades Union, Cooperative Society és Trades Council megvitatta a tervet s mikor a megnyitás napja elérkezett, több mint háromszázezer munkás volt képviselve az ünnepen, az egyes szervezetektől kiküldött megbízott személyében.

A Ruskin Hall szervezete nagyon egyszerű. A kollégiumban bent lakók, mint már említettem, heti tíz shilling, vagy évi huszonöt font sterling fejében teljes ellátást kapnak. Mindenki annyi ideig maradhat, a meddig neki tetszik. A kint lakó tanulók egy-egy

kurzusért évenként két és fél font sterlinget fizetnek, de six pencért (fél shilling) külön-külön is hallgathatnak egy-egy előadást. Van ezenkívül „levelező osztály“ is, a melynek tagsági díja az első hónapra két, minden következő hónapra egy shilling. E levelező osztálynak nagy gyakorlati haszna van; azok, a kik az előadásokat nem hallgathatják, írásban jelentik be, mit akarnak tanulni. E végből ki kell tölteniök egy meghatározott rovatokkal bíró lapot, melyben elmondják, hány évesek, mit akarnak tanulni, mi ezél vezeti őket, mennyi időt szentelhetnek naponként a tanulásra, mi a politikai meggyőződésük és ambíciójuk, mi az előképzettségük s mennyit fizethetnének évenként, hogy a Ruskin Hall könyvtára ellássa őket a szükséges művekkel.

E kérdésekből látható a Ruskin Hall tendenciája: képezzék akarja tenni a törekvő munkásokat a szociális mozgalmak vezetésére s az a ezélja, hogy a munkás osztály művelt elemei kiszorítsák a felső tízezret a társadalmi, politikai és közgazdasági vezető pozíciókból. Legjobban kitetszik ez a szándék az intézet tudományos programjából, melyben főszerepük van a politikai tudományoknak, a közgazdaságnak, meg a társadalmi problémáknak. Nevezetes, hogy a szociál politikai és közgazdasági írók közt első helyen szerepelnek Ingrem, Marx, az amerikai George (a „Progress and Poverty“ híres szerzője) és a radikális Thorold Rogers; a filozófiai tudományok közt pedig ott van a „Mob Psychology“ is, a tömeg, vagy helyesebben, a csöselék lélektana, más szóval, annak az ismerete, hogyan kell a tömeget vezetni és egyes ezélok, törekvések szolgálatába hajtani.

Összefüggésben van az intézettel a „Bachworth Club“, melynek elnöke, illetőleg igazgatónöje Mrs. Vrooman, a Ruskin Hall egyik alapítójának a felesége. Ennek csak azok az urak és hölgyek lehetnek tagjai, akiknek hivatásuk, hogy előadásokat tartsanak a Ruskin Hallban. A hölgyek tere egyelőre főleg az irodalom, meg a szépművészetek: tehát az ideális ismeretek, amelyeket a nők ha ma még talán felületesebben is, de minden esetre nagyobb lelkesedéssel adnak elő, mint a férfiak. Másik ezélja az intézetnek a nőnevelés előmozdítása, illetőleg ellensúlyozása annak a nyügnak, melyet a „nők nevelésére alakult szövetség“ rakott az oxfordi egyetemi hallgatónőkre. Ez az „Association“ valósággal rákényszeríti

gyámkodását a tanulni vágyó nőkre, akik csak ennek az útjain léphetik át az egyetem küszöbét. Kötelezi őket, hogy az általa kijelölt „Ladies College“-ban, vagy családotknál lakjanak; az előbbieket valószínű női trappista kolostorok s az egyetemi előadások látogatását is csak „chaperon“ (felügyelő) kíséretében engedik meg.

Visszatérve a Ruskin Hallra, az intézet két esztendei fönntartásának költségeit Mrs. Walter Vrooman a magáéból fődözi; ennyi idő elég arra, hogy kilássék, beválik-e az intézet s ha jó eredménye lesz, kétségtelen, hogy a köz- és magántámogatás nem marad el a két évi próba idő után. Hallgatók már szép számmal vanuak; mindjárt a megnyitás után, kissé színpadias módon, a titkár fölszólítására fölemelkedett az egy csoportba állított 70—80 tanuló. A húsz és ötven év közt váltakozó „tanulók“ majdnem kivétel nélkül mesteremberek, kocsisok, napszámosok, de van közöttük egy tengerész kapitány, meg egy diplomás mérnök is. Nagy részük persze fizet, de vannak ingyenesek is, de úgy ezek, mint amazok, már tudniillik a bent lakók, be vannak osztva házi munkára, úgy, hogy az intézetben teljesítendő minden munkát a „tanulók“ végeznek. Ők főznek, mosnak, söpörnek, kertészkednek, sőt mosogatnak is, amit annál könnyebben megtehetnek, mert a kurzusok majdnem mind este, vagy legalább késő délután vannak.

Ily sokféle elem közt a mulatságos epizódok persze napirenden vannak. Egy fiatal péklegény kijelentette, hogy ingyen süt egész évben kenyeret, ha őt is ingyen ellátásban részesítik, meg költészetre és politikára tanítják. De veszedelmes vetélytársa akadt egy szakácsban, aki a főzésre vállalkozott körülbelül ugyanolyan föltételek mellett, azzal a különbséggel, hogy ő már a ezélját is elárulta: neki a Ruskin Hall csak első állomás a parlament felé. A kurzusokra mindnyájan szorgalmasan eljárnak és nagy buzgósággal jegyeznek. Magam is nem csak végig hallgattam, de tartottam is néhány felolvasást és mondhatom, valóssággal megható volt látni, mily roppant érdeklődéssel hallgatták az angol históriát ezek a kérges kezű ifjak és öregek. Maguk az előadók olyan lelkesedéssel beszélnek, aminőt az oxfordi tudomány egyetemen soha nem hallottam.

A hallgatók kötelesek havonkint egy-egy dolgozatot írni és benyújtani minden egyes kurzus szaktanárának s a dolgozatuk tárgyát szabadon választhatják meg, de természetesen csak az előadott anyagból. A dolgozatok, melynek terjedelme 700 szónál nem lehet

kisebb, a tanár kijavítja, megjegyzésekkel kíséri s utasítja a tanulót a hiányok pótlására, megjelölvén azokat a forrásmunkákat, amelyeket olvasásra javasol. A könyveket a könyvtárból vehetik ki, amelynek gazdagítását az alapítók a nagy közönségtől remélik és kérik: „Nothing else has been asked of the British Public“, semmi mást nem kértünk a brit közönségtől: ezzel a büszke mondással zárja be a két amerikai azt a kis röpiratot, amelyben a Ruskin Hall alapításáról és megnyitásáról számol be a közönségnek.

ZIGÁNY JOLÁN.

Barth Péter és a nyomdászabadalom.

Barth Péter, szebeni nyomdász, 1782-ben a királyhoz folyamodott szabadalma kibővítettése érdekében. Az erdélyi főkormány-szék 1782. febr. 28-ról 1240. sz. a. leküldötte e kérvényt az erdélyi ev. ref. főconsistoriumhoz, hogy megjegyzéseit terjeszsze föl.

A kérésnek négy főpontja volt. 1. Kizárólagos kiváltságot kért 20 évre, Magyarországon és Erdélyben, hogy könyveket, egyházi és iskolai könyveket nyomathasson a nem-egyesülteknek, görögöknek és rácoknak. — 2. Német bibliát az ágostai evangélikusoknak. — 3. Magyar bibliát a helvét hitvallásuaknak Magyar- és Erdélyországban. — 4. Azt kívánja, hogy tiltsa meg a kormány ily könyvek behozatalát külföldről.

Okait a következőkben terjeszti elé: a) A fennebb jelzett könyveket, melyeket Ő felsége örökös tartományaiban nem nyomtatnak, az oláh nyelvűeket Oláhországból, Moldovából, a magyarokat, valamint a németeket Helvetiából, tehát külföldről hozatni sok költségbe került. b) A kérelmező nyomdája, mely örökség jogán szállott reá, a többieknél korra nézve régiebb, minden tekintetben tökéletesebb, jobban felszerelt, betűi legszebbek; ehhez járúl, hogy a kérvényező a nyomdászat mesterségét saját elhatározásából tanulta. c) A kiváltság engedélyezése esetében a pénz kivitele, idegen országban nyomtatott könyvekért, megszűnik és idővel Magyarországból, Oláhor-